

VYSOKOŠKOLSKÉ VZDĚLÁVÁNÍ

V souladu se zásadou subsidiarity se v Evropě o politikách v oblasti vysokoškolského vzdělávání rozhoduje na úrovni jednotlivých členských států. Proto má úloha EU hlavně podpůrný a koordinační charakter. Mezi hlavní cíle činnosti Unie v oblasti vysokoškolského vzdělávání patří podpora mobility studentů a zaměstnanců, podpora vzájemného uznávání diplomů a doby studia a šíření spolupráce mezi institucemi vysokoškolského vzdělání.

PRÁVNÍ ZÁKLAD

Vzdělávání – a v této souvislosti rovněž vysokoškolské vzdělávání – bylo jako oblast, v níž má EU určitou pravomoc, formálně uznáno Maastrichtskou smlouvou z roku 1992. Lisabonská smlouva, jíž byla pozměněna Smlouva o fungování Evropské unie (SFEU), nezměnila ustanovení o úloze EU v oblasti vzdělávání a odborné přípravy. Čl. 165 odst. 1 v hlavě XII Smlouvy stanoví, že „Unie přispívá k rozvoji kvalitního vzdělávání podporou spolupráce mezi členskými státy, a je-li to nezbytné, podporováním a doplňováním činnosti členských států při plném respektování jejich odpovědnosti za obsah výuky a za organizaci vzdělávacích systémů a jejich kulturní a jazykové rozmanitosti“. V čl. 165 odst. 2 se pak uvádí, že činnost Unie má být zaměřena na:

- rozvoj evropského rozměru vzdělávání [...],
- podporu mobility studentů a vyučujících, mj. prostřednictvím podpory akademického uznávání diplomů a započítávání doby studia,
- podporu spolupráce mezi vzdělávacími institucemi, rozvoj výměny informací a zkušeností týkajících se záležitostí společných vzdělávacím systémům členských států,
- podporu rozvoje dálkového vzdělávání [...].

Vedle toho zavedla Lisabonská smlouva ustanovení, které lze nazvat horizontální „sociální doložkou“. Článek 9 SFEU stanoví: „Při vymezování a provádění svých politik a činností přihlíží Unie k požadavkům spojeným s podporou vysoké úrovně zaměstnanosti, zárukou přiměřené sociální ochrany, bojem proti sociálnímu vyloučení a vysokou úrovní vzdělání a odborné přípravy a ochrany lidského zdraví.“

Kromě toho v Listině základních práv Evropské unie stojí: „Každý má právo na vzdělání“ (článek 14).

CÍLE

A. Evropský prostor vzdělávání

Ve [sdělení](#) zveřejněném v září 2020 Komise nastínila „Evropský prostor vzdělávání“, který má být plně vytvořen do roku 2025 a jehož cílem je zlepšit úroveň vzdělávání a odborné přípravy evropských občanů a rozvíjet jejich pocit sounáležitosti s Evropskou unií. Pokud se jedná o vysoké školy, jsou hlavní cíle Evropského prostoru vzdělávání s ohledem na vysoké školy tyto:

- zvýšení podílu osob ve věku 30 až 34 let s vysokoškolským diplomem na 50 % do roku 2030 (v roce 2020 představovaly tyto osoby 40,3 %),
- vytvoření sítí evropských vysokých škol s odpovídajícím právním statutem udělujících evropské diplomy,
- posílení programu Erasmus+ (program Unie pro vzdělávání, odbornou přípravu, mládež a sport) tak, aby se stal inkluzivnějším,
- zavedení iniciativy „Evropská studentská karta“ s cílem usnadnit studentskou mobilitu,
- automatické vzájemné uznávání diplomů a výsledků období studia mezi členskými státy (na základě Lisabonské úmluvy o uznávání kvalifikací).

B. Boloňský proces

Vedle politických iniciativ členských států EU aktivně podporuje priority boloňského procesu, jenž od svého zahájení v roce 1999 směřuje ke srovnatelnějším, kompatibilnějším a soudržnějším systémům vysokoškolského vzdělávání v Evropě a v sousedních regionech a který v březnu roku 2010 vyvrcholil prohlášením přijatým na konferenci ministrů v Budapešti a ve Vídni, jímž byl vytvořen Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání. K současnému okamžiku je členem Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání 49 zemí.

C. Obnovený program Unie v oblasti vysokoškolského vzdělávání

V roce 2017 Komise představila [obnovený program EU v oblasti vysokoškolského vzdělávání](#). Zaměřuje se na čtyři prioritní oblasti:

- sladování rozvoje dovedností ve vysokoškolském vzdělávání s potřebami trhu práce,
- zajištění toho, aby se vysokoškolské vzdělání stalo široce dostupné a inkluzivnější a posílil se jeho rozměr sociální integrace,
- posílení inovační kapacity vysokoškolského vzdělávání,
- zvýšení účinnosti a účelnosti vysokoškolského vzdělání.

DOSAŽENÉ VÝSLEDKY

A. Erasmus+

Program [Erasmus+](#) si klade za cíl investovat do evropského vzdělávání, odborné přípravy, mládeže a sportu prostřednictvím jediného integrovaného programu financování. Program Erasmus+ spojuje dříve samostatné odvětvové a průřezové politiky v oblasti vysokoškolského vzdělávání (Erasmus, Erasmus Mundus, Tempus, Jean Monnet), školního vzdělávání (Comenius), odborného vzdělávání a přípravy (Leonardo da Vinci) a vzdělávání dospělých (Grundtvig) a mládeže (Mládež v akci). Kromě toho od roku 2014 poprvé zahrnuje oblast sportu. Program je rozčleněn na tři klíčové akce v cílových sektorech:

- vzdělávací mobilita jednotlivců,
- spolupráce mezi institucemi a výměna osvědčených postupů,

- podpora politických reforem.

Erasmus+ má zastřešující charakter a vysokoškolské vzdělávání v něm zaujímá klíčovou pozici. V období 2021–2027 je nejméně 34,6 % celkového rozpočtu programu Erasmus+ vyčleněno na vysokoškolské vzdělávání. Erasmus+ podporuje nejen mobilitu studentů a pracovníků ve vysokoškolském vzdělávání, ale financuje také společné magisterské programy Erasmus Mundus a půjčky Erasmus+ určené na magisterské studium.

V roce 2018 byla za podpory programu Erasmus+ zahájena iniciativa „Evropské univerzity“. Tato iniciativa podporuje vytváření sítí vysokoškolských institucí v různých členských státech s cílem rozvíjet společné strategie, umožnit studentům studovat v několika zemích EU a udělovat evropské tituly. V návaznosti na výzvu programu Erasmus+ z roku 2023 bylo vybráno celkem 50 aliancí Evropských univerzit, do nichž je zapojeno 430 vysokoškolských institucí ze všech členských států a osmi zemí mimo EU, které se účastní programu Erasmus+. Iniciativa je na dobré cestě k dosažení svého cíle, jímž je rozšířit se do poloviny roku 2024 na 60 aliancí Evropských univerzit, do nichž bude zapojeno více než 500 vysokoškolských institucí.

Dne 22. října 2021 přijala Komise [nový rámec](#) opatření pro začleňování pro programy Erasmus+ a Evropský sbor solidarity na období 2021–2027. Cílem tohoto rámce je usnadnit přístup osobám s omezenými příležitostmi a odstranit překážky, které mohou tomuto přístupu bránit. Podporuje poskytovatele odborného vzdělávání a přípravy, kteří chtějí pořádat aktivity v rámci vzdělávací mobility pro účely odborného vzdělávání a přípravy účastníků vzdělávání a vzdělávacích pracovníků. Spolupráce má rovněž pro nový rámec zásadní význam a zahrnuje partnerství malého rozsahu, která rozšiřují přístup k programu.

B. [Akce „Marie Curie-Skłodowska“](#)

Akce „Marie Curie-Skłodowska“ (MSCA) podporují mobilitu a odbornou přípravu výzkumných pracovníků. Jsou součástí rámcového programu pro výzkum a inovace Horizont Evropa (2021–2027) a jsou strukturovány podle pěti dílčích akcí. Pokud jde o vysokoškolské vzdělávání, akce „Marie Curie-Skłodowska“ se staly hlavním programem Evropské unie pro doktorandské studium. Financují společnou doktorandskou přípravu (dílčí akce „Doktorandské sítě“ (Doctoral Networks)) a podporují nadnárodní, meziodvětvovou a mezioborovou mobilitu prostřednictvím postdoktorandských stipendií (dílčí akce „Postdoktorandská stipendia“ (Postdoctoral Fellowships)) nebo prostřednictvím spolufinancování z jiných regionálních, vnitrostátních nebo mezinárodních programů (dílčí akce „Spolufinancování“ (Cofund)). Rovněž usnadňují vysílání výzkumných nebo administrativních a technických pracovníků podílejících se na výzkumu a inovacích do zahraničí (dílčí akce „Výměny pracovníků“ (Staff exchanges)). Akce „Marie Curie-Skłodowska“ podporují [Evropskou noc výzkumníků](#), což je řada veřejných akcí, které se konají každoročně v září v celé Evropě na podporu práce výzkumných pracovníků (v rámci dílčí akce „MSCA a občané“ (MSCA and Citizens)). Tento program se rovněž snaží prolomit objektivní i subjektivní bariéry mezi akademickým světem a dalšími oblastmi, zejména podnikatelskou sférou. Program Horizont Evropa vyčleňuje na akce Marie Curie-Skłodowska rozpočet ve výši přibližně 6,6 miliardy EUR.

C. Spolupráce v oblasti vysokoškolského vzdělávání

V dubnu 2022 přijala Rada [závěry](#) o evropské strategii o posílení postavení vysokoškolských institucí pro budoucnost Evropy a [doporučení](#) o zefektivnění spolupráce v oblasti evropského vysokoškolského vzdělávání. Cílem těchto aktů je pomoci evropským vysokoškolským institucím přispívat k utváření udržitelných a odolných ekonomik a k tomu, aby EU byla ekologičtější, inkluzivnější a digitálnější. Snaží se rovněž zintenzivnit nadnárodní spolupráci a rozšířit její oblast působnosti a rozvíjet skutečně evropský rozměr v oblasti vysokoškolského vzdělávání, založený na sdílených hodnotách.

D. Evropský diplom

V březnu 2024 přijala Komise [balíček](#) ambiciózních návrhů pro evropské odvětví vysokoškolského vzdělávání, jenž má připravovat vytvoření evropského diplomu. Balíček obsahuje plán pro novou a všeobecně uznávanou kvalifikaci, která bude výsledkem hlubší a širší nadnárodní spolupráce mezi vysokoškolskými institucemi a bude klíčovou složkou Evropského prostoru vzdělávání.

ÚLOHA EVROPSKÉHO PARLAMENTU

Parlament má na tvorbu evropské politiky v oblasti vysokoškolského vzdělávání stále větší vliv.

A. Erasmus+

Ve svém [usnesení](#) ze dne 14. září 2017 **Parlament uznal mimořádně pozitivní dopad programu Erasmus+**, zejména pokud jde o zvýšení šancí na začlenění na trh práce a podporu aktivního občanství a pocitu evropské identity. Vzhledem k tomu, že program Erasmus+ může využívat méně než 5 % Evropanů, Parlament dále zdůraznil, že nový program by měl být otevřenější a přístupnější a že by se měl více zaměřovat na vzdělávání a odbornou přípravu, celoživotní učení a neformální a informální vzdělávání. Upozornil také na obtíže spojené s prováděním evropského systému přenosu a akumulace kreditů (ECTS), které představují překážku pro mobilitu, a vyzval k vytvoření evropského elektronického studentského průkazu, který by studentům umožnil přístup ke službám na úrovni EU.

Dne 15. září 2020 bylo přijato [usnesení](#), jehož cílem bylo mimo jiné posílit environmentální rozměr programu Erasmus+ a dalších iniciativ.

V květnu 2021 přijaly Parlament a Rada [nařízení \(EU\) 2021/817](#), kterým se zavádí program Erasmus+ na období 2021–2027. Cílem nového pokračování programu, které disponuje rozpočtem 26,6 miliardy EUR (oproti 14,7 miliardy EUR v předchozím období), je zajistit rovné příležitosti pro všechny občany, mimo jiné rozšířením dosahu programu i na osoby se zdravotním postižením, osoby ze znevýhodněného hospodářského prostředí, osoby se vzdělávacími potížemi a osoby žijící ve venkovských a odlehlých oblastech. Program Erasmus+ podporuje celoživotní učení dospělých účastníků vzdělávání a jeho administrativní formality jsou digitalizovány a zjednodušeny. Prostřednictvím opatření ke snížení klimatické stopy program rovněž přispívá ke klimatickým cílům Unie.

V lednu 2024 přijal Parlament v rámci hodnocení programu v polovině období [usnesení](#) o provádění stávajícího programu Erasmus+ na období 2021–2027. V něm zdůraznil, že program Erasmus+ je vzhledem k velmi vysoké míře účasti i nadále skutečně úspěšným programem. Zdůraznil rovněž, že program Erasmus+ se musí i nadále zaměřovat na kvalitní vzdělávání prostřednictvím akcí, které jsou snadno přístupné občanům na místní úrovni. Parlament uvítal úspěch nové iniciativy „Evropské univerzity“ a zabýval se způsoby, jak dosáhnout pokroku ve věci aliancí.

B. Vazby na zaměstnanost

Parlament se o vysokoškolské vzdělávání a jeho vazby na zaměstnanost zajímá již mnoho let. V reakci na [sdělení](#) Komise ze dne 30. května 2017 o obnoveném programu EU v oblasti vysokoškolského vzdělávání Parlament dne 12. června 2018 přijal [usnesení](#) o modernizaci vzdělávání v EU. Toto usnesení vyzývá k vytvoření Evropského prostoru vzdělávání a vybízí členské státy, aby více investovaly do vzdělávání a podporovaly spolupráci mezi vysokoškolským vzděláním, světem práce, průmyslem, výzkumnými komunitami a celou společností.

C. Boloňský proces

Parlament dlouhodobě projevuje zájem o konsolidaci a pokrok boloňského procesu. V [usnesení](#) ze dne 28. dubna 2015 o provádění boloňského procesu zdůraznil, že boloňský proces přispívá ke zlepšení kvality vzdělávacích systémů a usnadňuje srovnávání struktur vysokoškolského vzdělávání tím, že poskytuje systémy zajišťování kvality při uznávání diplomů, čímž zvyšuje přitažlivost vysokoškolského vzdělávání v Evropě.

V dubnu 2018 přijal Parlament další [usnesení](#) o boloňském procesu. To zdůraznilo, že je třeba zlepšit sociální rozměr vzdělávání a poskytovat konkrétní příležitosti k přístupu k vysokoškolskému vzdělávání pro studenty se zdravotním postižením nebo ze znevýhodněného prostředí. Obhajovalo rovněž přístupné a spravedlivé mechanismy přidělování studentských stipendií a příspěvků na mobilitu a vyzvalo EU a členské státy, aby zvýšily rozpočty na vzdělávání, a zaručily tak, že veřejné vysokoškolské vzdělání bude bezplatné a dostupné pro všechny.

Další informace k tomuto tématu naleznete na [internetových stránkách](#) Výboru pro kulturu a vzdělávání.

Lina Sasse / Kristiina Milt
03/2024